

туризм (кантрі-туризм), військовий (мілітарі) туризм – відвідування місць пов'язаних з військовими подіями чи відвідування тематичних музеїв. Перераховані види є складовими сталого туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойченко Р. В. Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник / уклад.: Р. В. Бойченко, В. В. Вертель, О. Ю. Карлюкова та ін. Київ: ТОВ «Українська Картографічна Група», 2019. 96 с.
2. Державний історико-культурний заповідник у м. Путивль URL: <http://putivl-zapovidnyk.pp.ua/turistu/korisna-informatsija.php> (дата звернення 15.03.2024)
3. Мандруй Сумщиною URL: <https://discover.sm.ua/> (дата звернення: 15.03.2024)
4. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України URL: <https://uccs.org.ua/natsionalnyj-perelik-elementiv-nema/> (дата звернення: 10.03.2024)
5. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Савчук А. Ю. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 211 с.
6. Якимчук А., Попадинець Н., Валюх А., Скрипко Т., Левков К. Сільський «зелений» туризм як каталізатор розвитку місцевої економіки в процесі децентралізації влади. *Agricultural and Resource Economics*. 2021. Vol. 7. No. 1. P. 232–259. URL: <https://are-journal.com/are/article/view/407> (дата звернення: 18.03.2023)
7. United Nations World Tourism Organization – UNWTO URL: <https://www.un.org/regularprocess/content/united-nations-world-tourism-organization-unwto> (дата звернення: 18.03.2023)
8. World Council on Tourism and Travel (WCTT) URL: <https://wttc.org/> (дата звернення: 18.03.2023)

С. М. Ілляшенко

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»;
Економіко-гуманітарний університет,
м. Бельсько-Бяла, Польща*

Н. С. Ілляшенко

*Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка*

НАУКОВИЙ ТУРИЗМ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

Викладено результати аналізу особливостей наукового туризму, як важливої складової успіху наукових конференцій. Окреслено складові успіху наукового туризму на наукових конференціях, які проводилися з фізичною присутністю учасників. Запропоновано рекомендації щодо формування комплексу заходів віртуального туризму як важливої складової наукового туризму конференцій, що проводяться за допомогою цифрових технологій віддаленого доступу.

***Ключові слова:** науковий туризм, діловий туризм, наукові конференції, складові успіху наукового туризму, віртуальний туризм.*

The results of the analysis of the features of scientific tourism as an important component of the success of scientific conferences are presented. The components of the success of scientific tourism at scientific conferences, which were held with the physical presence of participants, are outlined. Recommendations on the formation of a set of virtual tourism activities as an important component of scientific tourism of conferences held with the help of digital technologies of remote access are proposed.

Keywords: *scientific tourism, business tourism, scientific conferences, components of the success of scientific tourism, virtual tourism.*

Науковий туризм є одним із різновидів ділового туризму, який набирає все більшу популярність [1]. Він передбачає поєднання туризму з участю в різного роду наукових заходах (симпозіумах, семінарах, конференціях і т.д.). Метою наукового туризму є:

- для організаторів: формування іміджу наукового заходу, наукової школи, організаторів конференції; стимулювання науковців до участі в наукових заходах; налагодження неформальних контактів; апробація і просування своїх ідей і здобутків; обмін ідеями і здобутками в неформальних умовах тощо;
- для учасників: можливість живого спілкування з колегами; налагодження формальних і неформальних контактів; формування власного наукового іміджу (участь у престижних «розкритих» заходах сприяє цьому); пізнавальна цінність (відвідування історичних, етнографічних, культурних, природних та ін. об'єктів); можливість відпочинку тощо.

Багаторічний досвід участі авторів у наукових конференціях в Україні і інших країнах свідчить, що всі успішні конференції, які проводяться багато років і мають високий науковий імідж, можна ідентифікувати як заходи наукового туризму. Ці конференції обов'язково передбачають цікаву туристичну програму (звичайно, вона кожного разу модифікується), що залишає в учасників незабутні враження і стимулює до подальшої участі. Вони, як правило, проводяться в історичних, культурних центрах, природно-екологічних зонах певних країн чи регіонів світу. Тобто, у більшості випадків, у регіонах традиційного туризму.

Аналіз власного досвіду організації і проведення 15 наукових конференцій «Маркетинг і менеджмент інновацій» (11 в Україні і 4 за кордоном) свідчить, що їх високий імідж і привабливість в значній частині забезпечена заходами наукового туризму. Навіть, коли вони проводилися в регіоні який не відноситься до туристичних. Склад і кількість учасників з різних країн є тому підтвердженням. Організаторами зазначеної конференції сформовано такі складові успіху її проведення [2]:

- наукова програма, яка має всі необхідні атрибути, але позбавлена зайвого формалізму;

- вручення при реєстрації учасників збірника матеріалів і програми конференції, ділових сувенірів тощо;
- дотримання «фірмового» стилю оформлення матеріалів конференції і сувенірної продукції (розробляється дизайнерами);
- цікава туристично-екскурсійна програма яка кожного року різна, вона передбачає відвідування історичних, культурних, етнографічних, культурних, промислових, природних та інших об'єктів;
- спортивно-розважальна програма: гра в пейнтбол, стрільба з лука, віртуальний тир, поїздка на конях тощо;
- цікава програма «вечору у колі друзів» (здебільшого на природі), з конкурсами, врученням сертифікатів учасникам конференції, відзнак активним учасникам тощо;
- продумана програма маркетингових комунікацій з фактичними і потенційними учасниками конференції, а також контактними аудиторіями: ЗМІ, місцеві органи влади, інші зацікавлені особи;
- увага до кожного учасника конференції, незалежно від його рангу: допомога в придбанні квитків, сувенірів, поселенні; трансфер з/до вокзалу, місця проживання чи/та туристичних об'єктів тощо.

Викладене стосувалося 1-11 конференцій, що проведені до карантинних обмежень COVID-19 і початку війни з Росією. Наступні 4 конференції (2020-2023 рр.) проведені дистанційно за допомогою цифрових технологій (синхронний і асинхронний режими) в Польщі (Економіко-гуманітарний університет, м. Бельсько-Бяла).

Зважаючи на умови війни, а також повоєнного відновлення (знищення чи пошкодження багатьох об'єктів туризму, отруєння чи мінне забруднення територій тощо), подальші конференції кілька років доцільно буде проводити дистанційно. Зважаючи на інтерес традиційних учасників конференції, значні перспективи має включення до їх програми елементів віртуального туризму [3]. Запропоновано наступна послідовність етапів їх впровадження:

- надання в запрошенні на актуальну конференцію посилань на фрагменти фотоальбомів і відеороликів, що відображають минулі конференції;
- демонстрація безпосередньо на конференції чи після неї повних версій фотоальбомів і відеороликів, що відображають минулі конференції;
- надання учасникам конференції посилань на фото і відеоматеріали, що відображають об'єкти і території, що характеризують об'єкти наукового туризму поточної конференції.

Науковий туризм є важливою складовою системи управління зростанням іміджу України як науково розвиненої країни, а також

іміджу організаторів наукових заходів, сприяє формуванню і підтриманню інтересу до туристичної привабливості територій, є важливою складовою заходів з повоєнного відновлення і розвитку їх соціально-економічного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діловий туризм – особливості та класифікація.
URL:<https://tourkazka.com/%D0%B4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9-%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC/>
2. Ілляшенко С. М., Ілляшенко Н. С. Наукові конференції як різновид ділового туризму: маркетинговий аспект. *Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи в умовах глобалізації*. Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, (Кременчук, 5-7 листопада 2019 року). Кременчук: КрНУ, 2019. 139 – 141.
3. Анопа А. С., Ілляшенко С. М. Віртуальний туризм як перспективний напрямок його повоєнного інноваційного розвитку. *Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України: зб. тез доповідей I Всеукр. наук.-практ. конф. (14-15 листопада 2023 року, м. Харків). Частина 2*. Харків : Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т», 2023. С. 184 – 185.

В. Л. Казаков

Криворізький державний педагогічний університет

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ РОБОТИ ГІДА ТА ЕКСКУРСІЇ НА ОСНОВІ ФІДБЕКУ

У роботі розглянутий важливий аспект роботи гίδα: як проведена екскурсія, які її результати. У матеріалі статті розглянуті критерії якості вдалої і невдалої роботи гίδα, які визначені методом аналізу та узагальнення коментарів та реакцій (фідбеку) екскурсантів на якість екскурсії та роботу гίδα.

Ключові слова: туристичний гід, екскурсія, критерії якості роботи гίδα, фідбек.

The work examines an important aspect of the guide's work: how the tour was conducted and what were the results. The material of the article examines the quality criteria of successful and unsuccessful work of the guide, which are determined by the method of analysis and generalization of comments, and reactions (feedback) of excursionists on the quality of the excursion and the work of the guide.

Keywords: tourist guide, excursion, guide quality criteria, feedback.

Постановка проблеми. Фідбек – зворотній зв'язок. В екскурсійній діяльності фідбеком є думка екскурсантів про роботу гίδα та якість самої екскурсії. У методичній літературі з екскурсознавства переважають думки про якість екскурсії від науковців або самих гідів. Виглядає це струнко, ґрунтовно та упорядковано [1-3].